

BUDŻET I POLITYKA EKONOMICZNA PAŃSTWA

1. UDZIAŁ PAŃSTWA W GOSPODARCE

- gospodarka rynkowa
- gospodarka nakazowa
- gospodarka mieszana

2. ROLA PAŃSTWA W GOSPODARCE MIESZANEJ

- Państwo **kształtuje porządek prawny**, z którego wynikają prawa własności i funkcjonowania rynku.
- Państwo wytwarza lub **finansuje wytwarzanie dóbr publicznych** (np. obrona narodowa, bezpieczeństwo publiczne) oraz **zapewnia dostęp do dóbr społecznie pożądaných** (np. oświata, ochrona zdrowia).

dobra publiczne - w przeciwieństwie **do dóbr prywatnych** - są to dobra, które będąc konsumowane przez jedną osobę lub grupę osób, są automatycznie dostępne dla innych; mogą więc być jednocześnie konsumowane przez osoby, które tych dóbr nie nabyły

dobra społecznie pożądanę - dobra, które zdaniem społeczeństwa, powinny być dostępne wszystkim obywatelom bez względu na poziom ich dochodów

- Państwo zastępuje lub **wspomaga mechanizmy rynkowe w dziedzinie efektów zewnętrznych** (np. ochrona środowiska, wspieranie postępu naukowo-technicznego).

efekty zewnętrzne - konsekwencje decyzji lub działalności podmiotów gospodarczych, które nie podlegają weryfikacji rynku, ich wartość nie jest odzwierciedlana przez ceny

- Państwo **dokонуje płatności transferowych**.

płatności transferowe - wypłaty, w zamian za które nie są świadczone żadne usługi (zasiłki dla bezrobotnych, stypendia, renty i emerytury, itp.)

- Państwo **nakłada podatki**.
- Państwo **kupuje i sprzedaje produkty i usługi**.
- Państwo **jest właścicielem niektórych przedsiębiorstw** (w takich dziedzinach jak np. telekomunikacja, energetyka, transport).
- Państwo **prowadzi politykę gospodarczą**.

3. FUNKCJE PAŃSTWA

- **alokacyjna**
- **redystrybucyjna**
- **stabilizacyjna**

Udział budżetu państwa w gospodarce

Kraj	1929	1960	1987	1990	2000
Szwecja	8	31	62	43	32
USA	10	30	36	22	18
Francja	19	35	48	42	46*
Wielka Brytania	24	35	49	33	36
Niemcy	31	32	48	38	33
Polska				41	35

Udział wydatków budżetowych w PKB (w %). Dotyczy wydatków w ramach skonsolidowanego budżetu centralnego, który obejmuje budżet państwa, jednostki pozabudżetowe i fundusze celowe.

*Dane za 1996r.

4. BUDŻET PAŃSTWA

Budżet państwa - zestawienie dochodów i wydatków państwa na różne cele publiczne; na szczeblu:

- centralnym
- samorządowym (lokalnym)

Po stronie dochodów główną pozycję zajmują wpływy z podatków.

Podatki:

- **podatki pośrednie**
- **podatki bezpośrednie**

Podatki pośrednie:

- **podatek obrotowy** (od obrotu, czyli przychodów ze sprzedaży towarów)
- podatek od wartości dodanej **VAT** (*Value Added Tax*)
- **akcyza**

Podatek VAT:

- Jest podatkiem od wartości dodanej.
- W ostatecznym rozrachunku jest płacony przez konsumentów.

Cła

Podatki bezpośrednie (dochodowe):

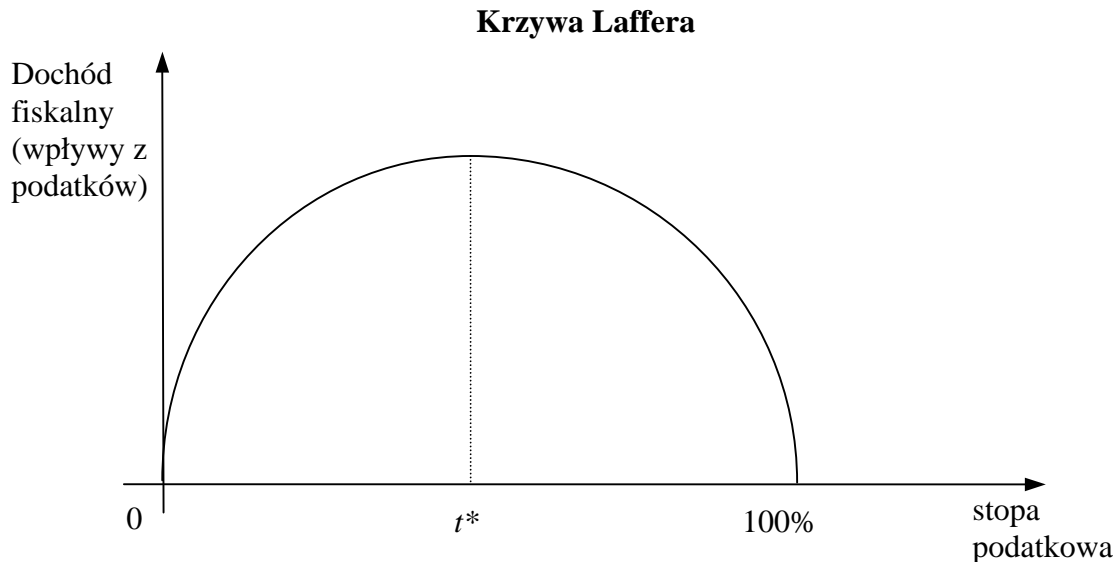
- podatek od dochodów przedsiębiorstw **CIT** (*Corporate Income Tax*)
- podatek od dochodów osobistych ludności **PIT** (*Personal Income Tax*)

Progresja podatkowa. System ulg podatkowych.

Progresję podatkową można wprowadzać przez:

- wprowadzenie kilkustopniowej skali podatkowej
- wyznaczenie kwoty wolnej od podatku

Krzywa Laffera - zależność między stopą opodatkowania dochodów a wpływami z tytułu podatków do budżetu państwa

Zbyt wysokiej i rosnącej stopie podatkowej towarzyszą niekorzystne zjawiska gospodarcze:

- spadek aktywności gospodarczej, ograniczanie produkcji, mniejsza skłonność do inwestowania
- unikanie płacenia podatków, ukrywanie dochodów

Wydatki budżetu państwa:

- transfery socjalne (emerytury, zasiłki, etc.)
- inwestycje publiczne
- koszty bieżące funkcjonowania sektora publicznego (tzw. budżetówki):
 - wynagrodzenia
 - pozostałe koszty bieżące w sektorze publicznym
- dotacje
- koszty obsługi zadłużenia wewnętrznego
- koszty obsługi zadłużenia zagranicznego

5. DEFICYT BUDŻETOWY I METODY JEGO FINANSOWANIA

Saldo budżetu państwa = dochody budżetu państwa - wydatki budżetu państwa
--

Jeśli saldo jest dodatnie, wówczas występuje **nadwyżka budżetowa**, gdy zaś jest ujemne, występuje **deficyt budżetowy**.

Metody finansowania deficytu budżetowego

- niedopuszczenie do deficytu budżetowego:
 - cięcia w wydatkach budżetowych
 - podniesienie stóp podatkowych
- emisja i sprzedaż obligacji skarbu państwa
- zaciąganie kredytów w bankach komercyjnych
- kredyt udzielany przez bank centralny
- dodatkowa emisja pieniądza (drukowanie pieniędzy bez pokrycia)
- kredyt zagraniczny

Pozytywne strony deficytu budżetowego:

- lepsze zaspokojenie potrzeb społecznych w zakresie usług publicznych
- pełniejsze wywiązywanie się z funkcji redystrybucyjnej (ochrona warstw uboższych)
- ożywienie koniunktury poprzez zwiększenie popytu globalnego, przyspieszenie wzrostu gospodarczego, zmniejszenie bezrobocia (w warunkach niepełnego wykorzystania zdolności produkcyjnych w gospodarce)

Uwaga: → wpływ wydatków państwa na koniunkturę gospodarczą był omówiony na wykładzie poświęconym teorii Keynesa (mnożnik budżetowy Keynesa)

Negatywne strony znacznego poziomu deficytu budżetowego:

- niebezpieczeństwo inflacji
- obawa, że rząd będzie zmuszony bądź do obniżenia wydatków publicznych, bądź do podwyższenia w przyszłości opodatkowania

- narastające wraz z długotrwałym deficytem budżetowym państwa koszty obsługi długu publicznego - trudności w obniżaniu deficytu w okresie bieżącym i w przyszłości
- niekorzystny wpływ na nakłady inwestycyjne w sektorze prywatnym

6. POLITYKA GOSPODARCZA PAŃSTWA

POLITYKA MAKROEKONOMICZNA - polityka gospodarcza rządu i banku centralnego prowadzona w celu wspierania wysokiego i stabilnego poziomu zatrudnienia, produkcji (wzrostu gospodarczego) i stabilnego poziomu cen; realizowana jest przy wykorzystaniu dostępnych instrumentów.

Można wyróżnić:

- **politykę fiskalną** (określaną również mianem polityki budżetowej)
- **politykę monetarną** (pieniężną)
- **politykę dochodową**

Instrumenty polityki fiskalnej:

- **po stronie wpływów budżetowych:**
 - **stopy podatkowe:**
 - podatków bezpośrednich:
 - **podatków dochodowych od przedsiębiorstw**
 - **podatków dochodowych od ludności**
 - podatków pośrednich (podatku obrotowego, podatku **VAT**, akcyzy)
 - **stawki celne**
- **po stronie wydatków budżetowych:**
 - **transfery socjalne** (emerytury, zasiłki, etc.)
 - **inwestycje publiczne**
 - **koszty bieżące funkcjonowania sektora publicznego**
 - **zatrudnienie i płace w sektorze publicznym**
 - **dotacje**

Różne wizje polityki fiskalnej reprezentowane przez:

- **zwolenników ekonomii keynesowskiej** - **zwiększanie wydatków państwa nawet kosztem deficytu budżetowego**, szczególnie w warunkach recesji (niedostatecznego popytu globalnego) w celu pobudzenia wzrostu gospodarczego: wzrostu produkcji i zatrudnienia , spadku bezrobocia
- **zwolenników ekonomii liberalnej** - **polityka zrównoważonego budżetu państwa**, główny cel - hamowanie inflacji, obniżanie stóp podatkowych w celu pobudzenia aktywności gospodarczej producentów

Instrumenty polityki monetarnej:

- podaż pieniądza
- stopa procentowa
- wskaźnik rezerw obowiązkowych
- operacje otwartego rynku
- kurs walutowy

Więcej o polityce monetarnej - na wykładzie poświęconym problemom inflacji

Przez **finanse publiczne** rozumie się procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdysponowaniem, a w szczególności: pobieraniem i gromadzeniem dochodów, wydatkowaniem środków publicznych, finansowaniem deficytu, zaciąganiem zobowiązań angażujących środki publiczne, zarządzaniem środkami publicznymi, zarządzaniem długiem publicznym.

Prezentowane dane **obejmują** informacje dotyczące **budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego** (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów, województw) oraz **zakończeń budżetowych**, gospodarstw pomocniczych jednostek budżetowych, środków specjalnych jednostek budżetowych i **funduszy celowych**.

Dochody i wydatki budżetu państwa określone są w ustawie budżetowej uchwalanej przez Sejm na okres roku kalendarzowego; dochody i wydatki budżetów gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województw uchwalane są przez właściwe rady na okres roku kalendarzowego, w terminach i na zasadach określonych w ustawach o samorządzie terytorialnym.

Sektor instytucji rządowych i samorządowych składa się:

- **ze szczebla centralnego** obejmującego: budżet państwa, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze i środki specjalne jednostek budżetu państwa, państwowe fundusze celowe, państwowe szkoły wyższe i od 2001 r. 9 agencji rządowych,
- **ze szczebla lokalnego** obejmującego: budżety jednostek samorządu terytorialnego, zakłady budżetowe, gospodarstwa pomocnicze i środki specjalne jednostek budżetów samorządu terytorialnego, gminne, powiatowe i wojewódzkie fundusze celowe oraz kasy chorych.

Zgodnie z metodologią Międzynarodowego Funduszu Walutowego dane dla sektora instytucji rządowych i samorządowych prezentowane są z punktu widzenia transakcji tego sektora z innymi sektorami gospodarki, w ujęciu kasowym, po skonsolidowaniu transferów wewnętrznych, tj. po dokonaniu:

- konsolidacji wewnątrzszczeblowej - wyeliminowaniu transakcji finansowych w ramach struktur wchodzących w skład danego szczebla (tj.: na szczeblu centralnym między budżetem państwa a pozostałymi jednostkami szczebla centralnego, na szczeblu lokalnym między budżetami jednostek samorządu terytorialnego a pozostałymi jednostkami szczebla lokalnego),
- konsolidacji międzyszczeblowej - wyeliminowaniu transakcji pomiędzy organami szczebla centralnego i lokalnego.